

ABDULLA QAHHOR –MOHIR HIKOYANAVIS

СТАТЬЯ ОСНОВНОЕ НАЗВАНИЕ

ARTICLE MAIN TITLE

Ahmedova Sanobar Odilovna

Namangan shahar Xalq ta'limi bo'limiga qarashli

Namangan shahar 12-umumiy o'rta ta'lim maktabi Vodiy ko'cha 36-uy

Annotasiya: *Ushbu maqola o'quvchi yoshlarni adib ijodiga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi, hikoyachilik janrini o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini orttiradi, ularda tarjimonlik qobiliyatlarini shakllanishida yaqindan yordam beradi.*

Аннотация: *данная статья воспитывает у читающей молодежи интерес к творчеству писателя, увлеченность изучением жанра повествования, тесно помогает им в формировании переводческих способностей.*

Annotation: *this article will make the reader gain interest in the work of the writer of youth, increase his passion for the study of the narrative genre, will closely help in the formation of translation skills in them.*

Kalit so'zlar: *Abdulla Qahhor, tarjimalari, asarlari, [O'zbekiston yozuvchilari uyushmasi](#), Qo'qon, dramaturgiya, Umarali Normatov,*

Ключевые слова: *Абдулла Каххор, переводы, произведения, Союз писателей Узбекистана, Коканд, драматургия, Умарали Норматов,*

Keywords: *Abdullah Kahhor, translations, works, Union of writers of Uzbekistan, Kokand, drama, Umarali Normatov,*

Adabiyotimiz tarixida betakror siymolardan biri Abdulla Qahhordir. Bu zot adabiyotga kirib kelgandanoq so'z sehgari sifatida e'tirof etilgan. Abdulla Qahhor jahon adabiyotida ham eng taniqli yozuvchi safaida turadi

A.Oripov

Jahon adabiyoti, jumladan, milliy adabiyotimiz tarixidan ayonki, ulkan adiblar o'z atrofida muayyan adabiy muhit yartganlar, ilg'or, olijanob maqsad, g'oyalar ruhi bilan yo'g'rilgan bunday muhit o'ziga xos adabiy maktab tarzida millat adabiyoti rivojida yorqin iz qoldirgan. Yangi o'zbek adabiyoti rivojida Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat, Hamza kabi ulkan iste'dodlarning har biri shunday muhit yaratishga qodir siymolar edi. Afsus, sho'rolar adabiy siyosati sharoitida ular uchun bunday imkon yo'q edi.

Abdulla Qahhor (1907.17.9, [Qo'qon](#) — 1968.25.5, [Moskva](#)) — [O'zbekiston xalq yozuvchisi](#) (1967). Temirchi oilasida tug'ilgan. Bolaligi Qo'qon va uning

atrofidagi [qishloqlarda](#) o'tdi. Oqqo'rg'on qishlog'idagi Mamajon qorining usuli savtiya [maktabida](#) tahsil ko'rdi. Oilasi Qo'qonga ko'chib kelgach „Istiqlol“ nomli [sho'ro](#) maktabiga o'qishga kiradi, undan [internat](#), „Kommuna“, „Namuna“ maktablarida, so'ng bilim yurtida tahsil ko'radi. Bilim yurtining „Adib“ qo'lyozma [jurnalida](#) dastlabki mashqlari bilan qatnashadi. [Toshkentdagi „Qizil O'zbekiston“ gazetasi](#) tahririyatining „Ishchi-batrak maktublari“ varaqasiga muharrirlik qildi (1925). U gazetada ishlash jarayonida [O'rta Osiyo](#) davlat universitetining ishchilar fakultetini tamomlaydi (1928). Abdulla Qahhor yana Qo'qonga borib, dastlab [o'qituvchilarni](#) qayta tayyorlash kursida [muallimlik](#) qiladi; ko'p o'tmay „Yangi Farg'ona“ viloyat gazetasiga kotib va „Chig'iriq“ hajviy bo'limiga mudir etib tayinlanadi (1929). Abdulla Qahhorning „Oy kuyganda“ ilk hajviy she'ri „[Mushtum](#)“ jurnalida Norin shilpiq taxallusi ostida bosildi (1924). So'ng uning bir qancha hajviy [she'r](#) va [hikoyalari](#) „Mushtum“, „Yangi yo'l“ jurnallari va „Qizil O'zbekiston“ gazetasida Mavlon kufur, Gulyor, Nish, Erkaboy, E-voy kabi taxalluslar ostida e'lon qilindi. Abdulla Qahhor 30-yillarda yana Toshkentga qaytadi va O'rta Osiyo davlat universitetining pedagogika fakultetiga o'qishga kiradi (1930), ayni paytda „Sovet adabiyoti“ jurnalida mas'ul kotib vazifasini bajaradi. O'zdavnashrda muharrir va tarjimon (1935–1953). 1954–1956-yillarda [O'zbekiston yozuvchilari uyushmasi](#) boshqaruvining raisi. Abdulla Qahhor umrining oxirlarida davolanish uchun Moskvaga boradi va o'sha yerda vafot etadi. Toshkentdagi [Chig'atoy qabristoniga](#) dafn etiladi.

Abdulla Qahhor ijodi she'riyat bilan boshlangan bo'lsada, uning adabiy merosi negizini nasriy asarlar tashkil etadi. „Boshsiz odam“ (1929) hikoyasi chop etilgan vaqtdan boshlab umrining oxirigacha hikoya, [ocherk](#), [publitsistika](#), [qissa](#) va [roman](#) janrlarida samarali ijod qildi. Abdulla Qahhorning dastlabki ijodidagi „Qishloq hukm ostida“ qissasi (1932) sho'ro mafkurasi asosida yozilgan. Uning „Boshsiz odam“ hikoyasi bilan boshlangan hikoyanavislik faoliyatida esa tarixiy o'tmish aks ettirilgan. „Qo'shchinor chiroqlari“ (1951) romanida (dastlabki varianti „Qo'shchinor“, 1946) jamoalashtirish davrining voqealari badiiy tasvirlangan.

Abdulla Qahhor o'rinli so'z qo'llash mahoratini puxta egallagan adibdir. Ijodida voqelikni realistik talqin etish ustuvorlik qiladi. Adib serqirra ijodkor sifatida adabiyotning deyarli barcha tur va janrlarida qalam tebratgan. „Olam yasharadi“ nomli birinchi hikoyalar to'plami 1932-yilda bosilgan. Abdulla Qahhor ijodiy hayoti davomida 40 dan ziyod asar e'lon qilgan. Bu kitoblar orasida 30 ga yaqin hikoyalar ham bo'lib, ular o'zbek adabiyotida hikoya janrining badiiy ufqlarini kengaytirgani bilan ahamiyatlidir. Abdulla Qahhorning nasriy asarlari orasida „Qo'shchinor chiroqlari“ romani hamda [„Sinchalak“](#) (1958), [„O'tmishdan ertaklar“](#) (1965) va [„Muhabbat“](#) (1968) qissalari muhim o'rin tutadi. Undan tashqari „Boshsiz odam“, [„Anor“](#), „Bemor“, [„O'g'ri“](#), [„Dahshat“](#), „Millatchilar“, „San'atkor“, „Adabiyot muallimi“, „O'jar“, [„Asror bobo“](#) kabi o'nlab hikoyalar yozgan. „Shohi so'zana“ (1949), „Og'riq tishlar“ (1954), „Tobutdan tovush“ (1962), „Ayajonlarim“ (1966) nomli komediyalar

muallifi. Feletonlar, adabiy-tanqidiy maqolalar ham yozgAbdulla Qahhorning iste'dodi uchun komediya janri ham yaqin edi. Buni sezgan yozuvchi 50-yillar arafasida [dramaturgiya](#) sohasida ham qalam tebratib, shu davrning muhim mavzularidan biri — qo'riq yerlarni o'zlashtirish mavzuida „Shohi so'zana“ („Yangi yer“, 1949–1953) komediyasini yaratdi. Shuni aytish lozimki, bu komediyada qo'riq yerlarning — Mirzacho'lning o'zlashtirilishidan ko'ra ba'zi kishilar ongidagi sho'rning bartaraf etilishi mavzui birinchi o'ringa olib chiqilgan. Urushdan keyingi o'zbek adabiyotidagi asosiy konflikt — yangilik bilan eskilik o'rtasidagi ziddiyat bu komediyada o'zining teran badiiy tasvirini topgan. Bu asarda Abdulla Qahhor ustalik bilan kulgili holatlar yaratgan va hajviy bo'yoqlardan mohirona foydalangan holda konfliktni o'ziga xos ravishda hal qilgan. Ushbu komediya xorijiy mamlakatlar sahnasida ham o'ynalib, o'zbek teatr san'atining kamol topib borayotganini namoyish etdi. Bundan ilhomlangan yozuvchi „Og'riq tishlar“ (1954), „Tobutdan tovush“ (1962) hamda „Ayajonlarim“ (1967) komediyalarini yaratdi. Bu asarlarda, xususan „Tobutdan tovush“da o'sha davr uchun xos bo'lgan illatlar hajv o'ti ostiga olindi. Ayniqsa so'nggi asarda Abdulla Qahhor o'ziga xos nozig tuyg'u bilan jamiyatdan poraxo'rlikdek dahshatli illatni tag-tomiri bilan yo'qotish istagida uning ayrim ko'rinishlarini sahnaga olib chiqdi, u „So'nggi nusxalar“ nomi bilan ham sahna yuzini ko'rdi.an.

Abdulla Qahhor yozuvchi sifatida o'zbek tilini nozig his etuvchi va uning boy imkoniyatlaridan mahorat bilan foydalanuvchi qalamkash edi. U o'zining nasriy asarlarida ham, komediyalarida ham tildan foydalanish va ona tilining cheksiz imkoniyatlarini namoyish etishning ajoyib namunalarini berdi va o'z ijodi bilan o'zbek adabiy tilining kamol topishiga ulkan hissa qo'shdi. Abdulla Qahhor hayotining so'nggi kunlarida sho'ro jamiyatida shaxsga sig'inishning avj olishi orqasida yuz bergan fojialarni tasvirlovchi „[Zilzila](#)“ qissasi ustida ish olib bordi. Lekin uni tugata olmadi.

Abdulla Qahhor tarjimon sifatida ham mashhur. U [Pushkin](#), [Lev Tolstoy](#), Gogol, Chexov asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilgan. Ayni paytda Abdulla Qahhor asarlari [rus](#), [ukrain](#), [belorus](#), [gozoq](#), [qirg'iz](#), [tojik](#), [qoraqalpoq](#) kabi tillarga tarjima qilingan. Uning ayrim hikoyalari esa [ingliz](#), [nemis](#), [fransuz](#), [chex](#), [polyak](#), [bolgar](#), [rumin](#), [arab](#), [hind](#), tillarida chop etilgan. Abdulla Qahhor Hamza nomidagi O'zbekiston Davlat mukofoti (1966) laureati. „[Buyuk xizmatlari uchun](#)“ [ordeni](#) bilan mukofotlangan (2000). Uning nomi [Toshkent](#) va [Qo'qondagi](#) bir necha ko'cha, [maktab](#) va jamoa xo'jaliklariga, shuningdek madaniyat uylari va respublika Satira teatriga berilgan. Toshkentda Abdulla Qahhor uy-muzeyi ochilgan

Abdulla Qahhor haqida Umarali Normatov quyidagilarni xotirlaydi: “Abdulla Qahhor maslakdosh do'st, ustoz, shogird topishda hech qachon adashmagan. 2011 yili chop etilgan “Abdulla Qahhor arxivi katalogi”da keltirilgan son-sanoqsiz dalillar bu noyob zot odam tanlashda bolaligidanoq nozik did, ziyrak aql-farosat bilan ish tutganligini yana

bir karra tasdiqlaydi. Chunonchi, u ilk bor Toshkentga kelganida o'zi uchun ustod deb bilgan siymolar haqida gap borganda birinchi galda G'ozni Yunusni, dilga yaqin tanish adiblardan Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Elbek, Oybek, G'ayratiylarni tilga oladi. Abdulla Qahhorning o'zi tanqidchilik faoliyatida shu prinsiplarga rioya etishning yaxshi namunasini ko'rsatgan. Uning markaziy matbuotda, xususan, "Literaturnaya gazeta"da, qolaversa, o'zimizda bosilgan qator maqolalari, adabiy anjumanlarda so'zlagan nuqtalari, hamkasb do'stlar davrasida aytgan gaplari buning uchun yorqin dalil. Adibning o'z vaqtida matbuotda chiqqan, keyinchalik, to'plamlaridan joy olgan maqolalari, katta adabiy yig'inlarda tinlovchilarni to'lqinlantirgan nuqtalari ko'pchilikka ayon. Men sakkiz yil davomida Abdulla akaning goh shahar hovlisida, goh Do'rmondagi bog'ida u kishi bilan yakkama-yakka uchrashuvlarda, ko'pincha, Said Ahmad, Asqad Muxtor, Odil Yoqubov, Pirimqul Qodirov, Matyoqub Qo'shjonov, Ozod Sharafiddinovlar, shuningdek, men tengli va mendan yoshroq tanqidchi, yozuvchilar – O'lmas Umarbekov, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, O'tkir Hoshimov, Shukur Xolmirzayev, Uchqun Nazarov, Norboy Xudoyberganov ishtirok etgan gurunlarda aytgan ayrim ibratli tanqidiy gap-so'zlarini, mulohazalarini esga olganimda, hamisha bu odamning yuksak e'tiqodiga, halol va prinsipiialligiga ich-ichimdan tan beraman.

Abdulla Qahhor o'z ijodi haqida yozilgan ilmiy ishlar, maqolalar ustida ham odilona fikr yuritar edi. U o'zining insonlik, yozuvchilik sha'nini yuksak qadrlar, kerak bo'lganida qattiq turib o'zini himoya qila olar, shu bilan birga o'z ijodidagi yaxshi va zaif asarlarni farqlay bilar, asarlaridagi kam-ko'stlarni mardona turib tan olardi. O'tgan yarim asr davomida Qahhor mavzusi, Qahhor ruhi men uchun xuddi Qodiriy mo'jizasi kabi doimiy hamrohimga, betinim o'y-mushohadalar hilqatiga aylandi. Shu yillari Qodiriy kabi Abdulla Qahhor qismati, ijodiy merosi tevaragida ketgan bahs-munozaralar, adolatli va adolatsiz "jang"lar ichida bo'ldim, bunday "jang"lar chog'i goho chalg'igan paytlarim ham bo'ldi. Yaratganga shukurkim, asos-e'tibori bilan ustozga, ustoz adabiy muhiti, maktabidan olgan saboqlarimga bir umr sodiq qolishga intildim. Shu intilish samarasi o'laroq, adib haqidagi turkum maqolalarim, xotira, suhbatlarim, "Qahhorni anglash mashaqqati", "Ustoz ibrati", nihoyat, "Abdulla Qahhor: shijoat va mahorat jozibasi" kitoblarim dunyoga keldi. U yog'ini surishtirsangiz kaminaning hozirga qadar matbuotda e'lon qilingan 600 dan ortiq adabiy-tanqidiy maqolalarim, chop etilgan 50ga yaqin katta-kichik kitoblarim asosan Qahhor adabiy muhiti – maktabi odamlari, qolaversa, adib ulug'la. gan tabarruk zotlar ijodi haqida bahs etadi.

Atoqli adibimiz Abdulla Qahhorning qoldirgan badiiy me'rosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning cho'ng va zargarlik bilan yaratilgan har bir asariga boqiy haqiqat muhri va shukuhi bor. Bunday zalvorli asarlar, shak-shubhasiz, yosh avlod ongu tafakkurini boyitishda ma'naviy kuch-qudratga ega bebaho me'rosdir. Yozuvchining o'zbek adabiyoti va madaniyati rivojiga ulkan hissasi e'zoz bilan tilga olinmoqda

- Qo'shjonov M. Abdulla Qahhor mahorati. [Toshkent](#), G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1984.
- Sanjar Sodiqov. So'z san'ati jozibas. [Toshkent](#). „O'zbekiston“, 1996.
- Sanjar Sodiq. Abdulla Qahhor ijodi va adabiy tanqid. [Toshkent](#), „Universitet“, 1996.
- Normatov U. Abdulla Qahhorni anglash mashaqqati. [Toshkent](#). „Universitet“, 1999.
- Qo'chqorov R. Men bilan munozara qilsangiz. -T. Ma'naviyat nashr. 1999.
- Karimov N. va boshqalar. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. — T.: „O'qituvchi“, 1999.988.